1. FORSKNING, DOKUMENTATION...

Mats Nilsson

Folkdans - folklig dans

- debatten som kom av sig men aldrig kan ta slut

Henry Sjöberg tog på 1960-talet upp en idé som Ernst Klein lanserat redan 1927. (Sjöberg 1989:1,56, Klein 1978:64 f.f.) Tanken var att *skilja på folkdans och folklig dans*. Under dessa drygt 35 år, mellan 1927 och 1963, fanns det ingen nämnvärd offentlig debatt om vad folkdans var eller inte var. Diskussionen fördes i någon mån inom Ungdomsringen. Upptecknandet av polskor och andra pardanser under 1950- och 60-talet skapade splittring inom folkdansrörelsen. De nyuppteckade pardanserna utgick från andra förutsättningar än folkdanslagens huvudrepertoar av gruppdanser, kadriljer och liknande. Den nya, folkligare repertoaren krävde större individuell dansskicklighet och teknik samt betonade upprepning och monotoni. Den invanda folkdanslagsrepertoaren byggde å andra sidan på det stora formatet med många dansare som gör samma sak samtidigt, där turerna är relativt många och variationsrika.

Vad står då *folklig dans* för, och vad är poängen att skilja detta begrepp från *folkdans*? Kleins sätt att använda folklig dans är att låta det betyda de danser folket på landsbygden faktiskt dansar/dansade under 1800-talet och i början av 1900-talet. Folkdans står för honom för de danser som dansas i den tidens folkdanslag. (Klein 1978:85 f.f. se även Nilsson 1995) Det är också dessa betydelser som Henry Sjöberg under 1960- och 70-talen ger begreppen *folklig dans*, folkets faktiska nöjesdansande, och *folkdans*, som för honom blir folkdanslagens "falska" folkliga danser. (Sjöberg 1989:1 f.f.) Många av oss som var aktiva under folkmusik- och folkdansvågen från cirka 1970 och ett tiotal år framåt, tog till oss Henry Sjöbergs sätt att se på folkdans och folklig dans. Vi fann nöje och glädje i att dansa till folkmusik och inte till folkdanslagens standardiserade låtval. Vi sökte källor och inspiration bortom den etablerade folkdansrörelens horisonter med deras alltför strama synsätt på folkdans.

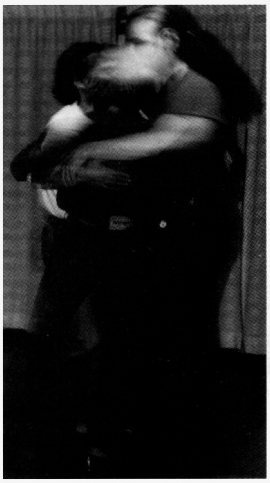

Någon gång under 1980-talet börjar begreppet folklig dans användas mer flitigt även inom folkdansrörelsen. Men begreppets innebörd förändras till att syfta på en viss del av dansrepertoaren inom föreningarna. Till skillnad från de folkdanser som konstruerats inom folkdansrörelsen, i första hand en del kadriljer och liknande gruppdanser, kom folklig dans att betyda de standardiserade och stiliserade folkdanser, huvudsakligen pardanser och engelskor, som faktiskt dansats av folket. (Henry Sjöberg 1989:39 f.f.) Folkliga danser har alltså blivit en undergrupp till folkdanser. I dagligt tal bland folkdansare tydliggjordes skillnaden i termer av folkdanserna i "gröna boken" och polskorna m.m. i "blå boken". Men som sagt, både grupperna av folkdanser var standardiserade och normerade i form av skriftliga beskrivningar i motsats till Kleins mer "fria" folkliga danser. (Nilsson 1998:73 f.f.)

Mats Nilsson på scenerna.
Fotografier denna sida: Bengt Nilsson

Egentligen har debatten stannat av där eller kanske till och med tynat bort och nästan dött. Det är beklagligt, därför att diskussionen handlar om och berör ett av folkdansens fundament, nämligen att den från början inte är en kurs- eller scenform. I debatten fanns i mina ögon bland annat några försök att fånga vad som utmärker folklig dans och folkdans och skillnaden mellan dem – om den nu finns.

Eller, vilket kanske är ett bättre sätt att uttrycka det, debatten är viktig, inte för att bestämma vad som är rätt sätt att använda begreppet folklig dans på, utan för att vad vi än kallar skillnaderna, så finns det olikheter mellan dans som förenings-, kurs- och scenform och den dans som dansas "enbart" för nöjes skull på dansbanor, logar, diskotek och rave.

Det är denna dubbelhet som är genrens, låt oss kalla den folkdansens, styrka och svaghet. Dels är den en konstform med möjligheter att via scenerna erbjuda sin publik estetiska upplevelser, dels en social dansform utan krav på att erbjuda estetiska eller konstnärliga betydelser annat än för den som dansar. Som få andra dansformer kan folkdansen vara i en ständig vandring mellan nöjesgolvet till konstscenen och tillbaka.

En fortsatt debatt kan visa på de konsekvenser denna förflyttning mellan golvet och scenen får för själva danserna och för dansandet – exempelvis vad gäller dansformernas förändring, undervisning etc. Tänkbara begrepp och fenomen att diskutera vidare är monotonins betydelse, dansens relation till musiken, improvisationens betydelse m.m.

Litteratur

Klein, Ernst, 1978: *Om folkdans.* Stockholm: LTs Förlag.

Nilsson, Mats, 1995: Folklig dans - vad är det? I *Hårdrock, hundar och humanister.* Göteborg: Humanistiska fakulteten, Göteborgs universitet.

Nilsson, Mats, 1998: *Dans - kontinuitet i förändring. En studie av danser och dansande i Göteborg 1930-1990.* Göteborg: Etnologiska föreningen i Västsverige.

Sjöberg, Henry, 1989: *Artiklar under 25 år.* Stockholm: Samarbetsnämnden för folklig dans.

Mats Nilsson är fil dr i etnologi på en avhandling om folklig dans. Arbetar både på Danshögskolan i Stockholm och Etnologiska Institutionen vid Göteborgs universitet.